

تهیه طرح ارزشیابی پیشرفت تحصیلی

ارزشیابی: به یک فرایند نظامدار برای جمع آوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات گفته میشود به این منظور که تعیین شود اهداف مورد نظر تحقق یافته اند یا در حال تحقق یافتن هستند و به چه میزانی.

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی:

سنجش عملکرد یادگیرندگان و مقایسه نتایج حاصل با اهداف آموزش از پیش تعیین شده، به منظور تصمیم گیری در این باره که آیا فعالیت های آموزش معلم و کوشش های یادگیری دانش آموزان یا دانشجویان به نتایج مطلوب انجامیده اند و به چه میزانی.

در ارزشیابی پیشرفت تحصیلی دو اقدام ضروری است:

۱- تعیین اهداف آموزش

۲- سنجش عملکرد یادگیرندگان

۱- اهداف آموزش یا اهداف یادگیری: در آموزش و پرورش دو نوع هدف وجود دارد:

۱- اهداف کلی (غایت): بیاناتی هستند کلی و آرمانی که منظور از ایجاد و اداره ی دوره های آموزشی یک جامعه (مثل دبستان، دبیرستان، دانشگاه و ...) را نشان میدهند. این اهداف توسط برنامه ریزان در سطح وزارت تهیه و تدوین می شود و به صورت مقاصد آرمانی دوره های آموزشی در اختیار معلمان قرار میگیرند.

۲- هدف های دقیق: آن را غالباً معلمان و متخصصان آموزش با توجه به غایت های کلی و با استفاده از محتوای درسهای مختلف تهیه می کنند. این هدف، عملکرد یادگیرندگان را می سنجد و ملاک توفیق معلمان و یادگیرندگان به حساب می آیند.

هدف های دقیق آموزشی یا هدف های یادگیری یک درس: منظور و مقصودی است که معلم از آموزش خود و یادگیرنده از یادگیری خود دارند.

هم برای آموزش و هم ارزشیابی لازم است هدف های کلی به هدف های دقیق تجزیه شوند. هدف های خیلی جزئی هم مفید نیستند. هدف های آموزشی را تا آن حد کلی بنویسید که آموزش پذیر و سنجش پذیر باشند. درجه اندازه گیری ، کلید شناسایی هدف های خوب است. هدفی که اندازه پذیر است هر چه گسترده تر باشد بهتر است.

استاندارد های تحصیلی :

استاندارد یک فهرست، توصیف، یا بازنمایی از کیفیت ها یا ویژگی هایی است که باید یک شیء داشته باشد. یا توصیفی از اینکه چگونه چیزی باید باشد ، استاندارد نامیده می شود.

استانداردهای تحصیلی: بیاناتی هستند که مشخص می کنند چه چیزی باید آموزش داده شود و دانش آموزان چه چیزی را باید یاد بگیرند.

برای هر استاندارد یک یا چند نشانگر یا سنجه می نویسند تا آموزش پذیر و سنجش پذیر شود. استاندارد کمی (سنجه) دقیق

استاندارد های تحصیلی به دو گونه اند:

استاندارد های محتوایی : بیاناتی هستند درباره ی واقعیت ها ، مفاهیم ، اصول ، روشها ، تعمیم ها و نظریه های مربوط به موضوع درس.

استاندارد های عملکردی : بیاناتی هستند درباره کارهایی که دانش آموزان پس از استانداردهای محتوایی می توانند انجام دهند.

سنجه در عمل همان استانداردهای عملکردی هستند، زیرا با استفاده از آنها می توان نشان داد که یادگیرندگان به استاندارد های محتوایی رسیده اند یا نه؟

مقایسه هدف و استاندارد:

استاندارد: به هدف های کلی آموزشی می مانند.

هدف: سنجه ها به هدف های دقیق آموزشی می مانند .

استاندارد: از لحاظ دامنه گسترده اند .

هدف: سنج ها بر رفتارهای مشخص دانش آموزان تاکید می ورزند.

استاندارد همان هدف کلی .

سنجه ها همان هدف های آموزشی اند.

استاندارد ها در خارج از کلاس درس تعیین می شوند .

هدف: توسط معلمان و برای استفاده در کلاس درس خودشان تهیه و تدوین می شوند .

تعریف سنجه : سنجه ها توضیح می دهند که دانش آموزان چه کارهایی باید انجام دهند تا معلوم گردد که به استاندارد ها رسیده اند.

طبقه بندی هدف های آموزشی

توسط بنجامین اس بلوم و همکارانش (انگلهارت ، فرست ، هیل و کراتول)

۱- حوزه شناختی

۲- حوزه عاطفی

۳- حوزه روانی - حرکتی

هدف های حوزه شناختی: به جریانهایی که با فعالیت های ذهنی و فکری آدمی سروکار دارند، مربوط می شود. مهمترین حوزه یادگیری به شمار می آید، زیرا اکثریت فعالیت های تحصیلی آموزشگاه ها و غالب موضوع های درس و هدف های آموزشی به این حوزه مربوط می شوند. آزمون های مورد نیاز برای سنجش هدف های حوزه شناختی، آزمونهایی توانایی شناختی هستند که غالباً به صورت کتبی تهیه و اجرا می شوند.

هدف های حوزه عاطفی: شامل هدف هایی است که تغییرات حاصل در علاقه، نگرش ها و ارزش ها و نیز رشد ارج شناس و سازگاری را نشان می دهد.

هدف های حوزه روانی حرکتی : به زمینه مهارت های حرکتی و حرکات بدنی مربوط است. هدف های حوزه شناختی صرفاً به فعالیت های ذهنی ختم می شوند ، اما هدف های حوزه روانی - حرکتی به فعالیت های ذهنی ، عاطفی و هم به فعالیت های جسمی نیاز دارند. هدف های حوزه عاطفی و روانی - حرکتی با آزمون کتبی متداول به خوبی قابل سنجش نیستند.

حوزه شناختی :

در ۶ طبقه ، طبقه بندی شده اند.

۱- دانش : یادآوری امور است. یا تکرار پاسخ های که قبلا در موقعیت یادگیری یا تمرین آموخته شده اند.

مثلا : یادگیرنده بتواند متغییر مستقل و وابسته را تعریف کند.

۲- فهمیدن : توانایی درک منظور یا مقصود یک مطلب .

مثال : یادگیرنده بتواند دلایل جنگ جهانی دوم را توضیح دهد.

۳- کار بستن : توانایی استفاده از امور انتزاعی، قواعد و قوانین ، اندیشه ها و روش ها در موقعیت های عینی و عملی. مثال :

یادگیرنده بتواند یک رژیم غذایی برای خودش تعیین کند.

۴- تحلیل : توانایی شکستن یک مطلب یا موضوع به اجزا و عناصر تشکیل دهنده آن.

مثال : یادگیرنده بتواند هدف اصلی یک مطلب داستانی را تشخیص داده و آن را بیان کند.

۵- ترکیب : توانایی پهلوی هم گذاشتن عناصر و اجزا برای ایجاد یک الگو یا ساختار نو.(خلاقیت و آفرینندگی

مثال : یادگیرنده بتواند خاطرات تعطیلات تابستانی خود را به صورت یک داستان بنویسد.

۶- ارزشیابی : توانایی قضاوت یا داوری کمی و کیفی درباره امور، با توجه به ملاک های معین.

مثال : یادگیرنده بتواند یک داستان یا نمایشنامه را نقد و بررسی کند.

طبقه بندی تجدید نظر شده حوزه شناختی: (یک طبقه بندی برای یادگیری، آموزش و سنجش)

علت ایجاد این طبقه بندی آسان ساختن ارتباط در میان معلمان ، تولید کنندگان برنامه های درس و متخصصان سنجش و

ارزشیابی بوده است. هم بر فرایند آموزش یادگیری و هم بر سنجش نتایج تاکید می کند.

۱- بعد دانش : دانش امور واقعی ۲- دانش مفهومی ۳- دانش روندی ۴- دانش فراشناختی

بعد فرایند شناختی : به یاد آوردن - فهمیدن - به کار بستن - تحلیل کردن - ارزشیابی کردن - آفریدن

حوزه عاطفی : شامل ۵ طبقه است.

۱- دریافت کردن (توجه کردن): حساسیت نسبت به وجود بعضی پدیده ها و محرک های محیطی و میل به دریافت کردن

آنها یا توجه کردن به آنها.

مثال : یادگیرنده مایل است به اتفاقاتی که در کلاس درس می افتد توجه کند.

۲- پاسخ دادن : توجه فعالانه به پدیده ها و انجام کارهایی درباره آنها ، یا فعالیت حاکی از پذیرش یک عقیده یا خط مش.

مثال : یادگیرنده با دانش آموزان نژادهای مختلف به فعالیت گروهی می پردازد.

۳- ارزش گذاردن : احساس یا باور پایدار حاکی از ارزشمند بودن یک چیز ، یک اندیشه ، یک شخص یا گروه ، یا ابراز عقیده یا نگرش درباره ارزش یک چیز.

مثال : یادگیرنده در بحث گروهی از عقاید یکی از دوستان خود که به آن باور دارد دفاع کند.

۴- سازمان داده به ارزش ها : دسته بندی و نظام دار کردن ارزش ها به گونه ای که بعضی از آنها مهمتر از بعضی دیگر جلوه کنند.

مثال : یادگیرنده باورهای خود را در هم می آمیزد و یک نظام ارزش برای خود به وجود می آورد.

۵- شخصیت پذیرفتن : تبدیل نظام ارزش به صورت یک سبک زندگی یا یک دیدگاه فلسفی :

مثال : یادگیرنده در موقعیت های مختلف متناسب با نظام ارزش خودش رفتار می کند.

حوزه روانی حرکتی

بر اساس طبقه بندی سیمپسون این حوزه شامل طبقه است که از ساده به پیچیده مرتب شده است.

مثال : یادگیرنده با چشیدن غذا استفاده از حس چشایی مزه را تشخیص می دهد.

۱- ادراک حسی : استفاده از حواس برای هدایت کنشهای حرکتی.

۲- آمادگی یا آمایه : آماده بودن برای انجام یک عمل یا یک رشته اعمال معین

مثال : یادگیرنده آماده است به توپی که به سوی او شوت می شود ضربه بزند.

۳- پاسخ هدایت شده : عمل کردن به کمک هدایت یک الگو ، یا اعمالی که در مراحل اولیه یادگیری انجام می شود.

مثال : یادگیرنده یک راکت تنیس را مطابق با آنچه مربی انجام می دهد حرکت می دهد.

۴- مکانیسم یا عادت : انجام اعمالی که نسبتاً مشخص و عادت‌ی و خودکار هستند.

مثال : یادگیرنده بتواند اولین سرو را در درصد از موارد بگیرد.

۵- پاسخ پیچیده آشکار : انجام رشته اعمالی که تا حدودی به صورت خودکار یا عادت‌ی درآمدہ اند یا ترکیب تعدادی از عادت ها .

مثال : یادگیرنده بتواند طول یک استخر را شنا کند.

۶- انطباق : استفاده از مهارت های قبلاً آموخته شده برای انجام تکالیف تازه اما مربوط به تکالیف گذشته.

مثال : یادگیرنده نوشته های دارای درجات دشواری مختلف را با سرعت های متفاوت تایپ می کند.

۷- ابتکار : خلق الگو های تازه حرکتی برای حل مسائل غیر معمول یا برخورد با موقعیت های جدید.

مثال : یادگیرنده بتواند یک قطعه آهنگ موسیقی را بسازد و آن را اجرا کند.

جدول مشخصات

همانطور که گفتیم ارزشیابی پیشرفت تحصیلی مستلزم انجام دو فعالیت است:

۱- تعیین و توصیف هدف های آموزشی یا هدف های یادگیری

۲- سنجش یا اندازه گیری عملکرد یادگیرندگان

مهمترین گام در تهیه آزمون های پیشرفت تحصیلی تهیه جدول مشخصات برای موضوعی است که قرار است آزمون آن تهیه شود.

جدول مشخصات یک آزمون دو بعدی است با تعدادی ردیف و ستون ، در ردیف بالای جدول که بعد محتوا نام دارد اجزای مطالب درس نوشته می شوند و در ستون کنار آن که بعد هدف نامیده می شود فهرست هدف های آموزشی قرار می گیرند.

نقش جدول مشخصات آزمون

یک آزمون پیشرفت تحصیل خوب آزمونی است که به بهترین شکل منعکس کننده ی تمامی هدف های آموزشی همه ی محتوای درسی باشد.

از لحاظ نظری، بهترین آزمون برای یک درس یا یک موضوع آزمونی است که تمامی مطالب و کلیه ی هدف های آموزشی آن درس را شامل شود.

آزمونی که سوال های آن حاوی نمونه درستی از هدف ها و محتوای درس باشند یک آزمون خوب یا به اصطلاح یک آزمون دارای روایی خواهد بود.

جدول مشخصات به معلم یا آزمون ساز کمک می کند تا از مجموع بزرگی از سوالات ممکن نمونه ای را به خوبی معرف محتوا و هدف های درس باشند انتخاب کنند.

چگونگی توزیع سوالات به بخش های مختلف

بعد از تکمیل بعد محتوا و بعد هدف جدول مشخصات ، آزمون ساز باید تعیین کند که سوال های آزمون خود را به چه صورت در میان هدف ها و عنوان های درس توزیع نماید. یعنی تعداد سوال هایی را که به هر یک از موضوع های درسی و هدف های آموزشی اختصاص خواهد داشت تعیین نماید. و این تعداد را یا به صورت واقعی یا به صورت درصد در خانه های جدول مشخصات وارد کند. چنانچه بخش های مختلف محتوا از اهمیت یکسانی برخوردار باشند و در توزیع سوال ها در میان بخش های مختلف تنها بخواهیم مقدار ساعت های تدریس شده را برای هر بخش منظور کنیم در این صورت از فرمول زیر استفاده می کنیم.

تعداد ساعت هایی که صرف تدریس بخش شده - نسبت ساعت های تدریس هر بخش

تعداد کل ساعت های تدریس

به عنوان مثال اگر کتاب علوم پنجم ابتدایی را به ۹ بخش تقسیم شود و همچنین تعداد ساعت هایی که به تدریس هر بخش اختصاص داده شده نیز حساب شده باشد، اگر بخواهیم یک آزمون ۶۴ سوالی برای این کتاب تهیه کنیم و متناسب با ساعت تدریس سوال ها را در میان بخش های مختلف تقسیم نماییم.

ساعت تدریس هر بخش را تقسیم بر ساعت تدریس کل بخش ها می کنیم .

ساعت تدریس هر بخش

ساعت تدریس کل بخش

عدد به بدست آمده را در کل سوال ها ضرب می کنیم تا تعداد سوال های بخش مورد نظر بدست آید.

اگر بخش اول در ساعت تدریس شده باشد و کل بخش ها در ۶۹ ساعت تدریس شده باشد.

۱۳ را تقسیم بر ۶۹ می کنیم -۰/۱۹

۰/۱۹ را ضربدر کل سوال ها می کنیم عدد بدست آمده که می باشد تعداد سوال هایی است که باید از بخش اول طرح شود.

انواع جدول های مشخصات

هم در تهیه آزمون های وابسته به ملاک و هم در آزمون های وابسته به هنجار استفاده از جدول مشخصات ضروری است. با این حال ، تفاوت عمده بین این دو جدول مشخصات در آن است که در بعد هدف جدول مشخصات آزمون های وابسته به ملاک هدف های دقیق آموزشی به طور کامل وارد می شوند اما در بعد هدف جدول مشخصات آزمون های وابسته به هنجار، معمولاً به جای هدف های دقیق آموزشی، اصطلاحات و عبارت های کلی تری به کار می روند. که معرف طبقات آموزشی یا انواع یادگیری هستند.

نکته : در تهیه جدول مشخصات آزمون باید در نظر گرفت که انواع هدف های آموزشی معلم یا تمام بازده های یادگیری باید ملحوظ شوند. به سخن دیگر، اگر درس علاوه بر هدف های شناختی ، دارای هدف های عاطفی و یا هدف های روانی - حرکتی است، آنها نیز باید نوشته شوند.

جدول مشخصات ویژه ی ارزشیابی تکوینی

ابزار ارزشیابی تکوینی آزمون های مختصری هستند که معلم در آغاز هر جلسه درس و پیش از آموزش درس جدید از یادگیرندگان به عمل می آورد و هدف آن کسب اطمینان از تسلط یابی یادگیرندگان بر هدف های درس گذشته است.

از آنجا که یک آزمون تکوینی در برگیرنده محتوا و هدف های یک جلسه درس است ، جدول مشخصات آن به مفصلی جدول مشخصات آزمون تراکمی نیست. معمولاً در بعد محتوای جدول مشخصات آزمون های تکوینی تنها یک موضوع واحد و در بعد هدف آنها فقط چند هدف نوشته می شوند.

انتخاب هدف های مناسب برای گنجاندن در آزمون

آزمون پیشرفت تحصیلی متداول که به آزمون های کتبی یا آزمون های مداد و کاغذی معروف اند به طور عمده با حوزه شناختی سرو کار دارند. هدف های آموزشی و بازده های دیگر متعلق به حوزه های غیر شناختی از جمله نگرش ها ، علاقه ها و ارج نهادن و مهارت های مختلف، مثلاً انجام آزمایش در آزمایشگاه ، کار در کارگاه ، فعالیت های ورزشی ، به کمک وسایل دیگر سنجش از جمله مشاهده ، مقیاس درجه بندی، واقعه نگاری ، ثبت حضور و غیاب ، گزارش های کار عملی و مانند اینها سنجش می شوند.